

**SZKOŁA
W AMAZOŃSKIEJ
PUSZCZY**

TARZYCJUSZ BULIŃSKI

**SZKOŁA
W AMAZOŃSKIEJ
PUSZCZY**

**FORMY I ZNACZENIE EDUKACJI
W SPOŁECZNOŚCIACH TUBYLCZYCH
NA PRZYKŁADZIE
INDIAN E'ÑEPÁ Z WENEZUELI**

**WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2018**

Recenzent
dr hab. Wojciech Olszewski, prof. UMK

Redaktor Wydawnictwa
Agnieszka Kołwzan

Projekt okładki i stron tytułowych
Karolina Zarychta

Na okładce
Lekcja w Kayamá (górne Cuchivero, Wenezuela) (fot. Tarczycjusz Buliński)

Skład i łamanie
Michał Janczewski

W składzie wykorzystano czcionki:
Alegreya © 2011 The Alegreya Project Authors
(<https://github.com/huertatipografica/Alegreya>)
Alegreya Sans © 2013 The Alegreya Sans Project Authors
(<https://github.com/huertatipografica/Alegreya-Sans>)

Publikacja dofinansowana z działalności statutowej
Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-649-4

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE | 7

ROZDZIAŁ 1. PROBLEM I SCENA BADAWCZA | 19

1.1. Szkoła jako problem badawczy | 19

1.1.1. Ramy teoretyczne | 19

1.1.2. Szkoła wśród Indian Amazonii: przegląd podejść badawczych | 29

1.1.3. Od antropologii edukacji do antropologii szkoły | 49

1.2. Scena badań | 66

1.2.1. Amazonia wenezuelska | 66

1.2.2. Polityka państwa wenezuelskiego wobec Indian amazońskich | 67

1.2.3. Charakterystyka E'ñepá południowych | 78

1.2.4. Opis badań terenowych | 98

ROZDZIAŁ 2. PRAKTYKOWANIE SZKOŁY WŚRÓD E'ÑEPÁ POŁUDNIOWYCH | 117

2.1. Przeszość: historia szkoły wśród E'ñepá południowych | 117

2.1.1. Kontekst pojawienia się szkoły wśród E'ñepá południowych | 118

2.1.2. Historia edukacji szkolnej wśród E'ñepá południowych | 121

2.2. Teraźniejszość: etnografia szkoły wśród E'ñepá południowych | 139

2.2.1. Budynki | 139

2.2.2. Aktorzy społeczni | 144

2.2.3. Szkolna wiedza | 157

2.2.4. Zachowania szkolne | 166

2.2.5. Szkoła poza lekcjami: działalność okołoszkolna | 174

2.3. Szkoła w wypowiedziach Indian: *asaminkë* i *la escuela* | 182

2.3.1. Szkoła w rozmowach E'ñepá między sobą | 183

2.3.2. Szkoła w rozmowach z *tattó* | 184

2.4. Skala zjawiska | 194

2.4.1. Rozprzestrzenianie się szkoły wśród E'ñepá południowych | 194

2.4.2. Uczestnictwo w szkole E'ñepá południowych | 197

2.4.3. Osiągnięcia i bariery edukacyjne wśród E'ñepá południowych | 201

ROZDZIAŁ 3. SZKOŁA JAKO OSWAJANIE *TATTÓ* | 209

3.1. Świat według E'ñepá południowych | 209

3.1.1. Podstawy rzeczywistości | 212

3.1.2. Świat | 216

- 3.1.3. Relacje pomiędzy bytami | 222
- 3.1.4. Przestrzeń społeczna Indian E'ñepá | 229
- 3.1.5. Relacje E'ñepá z *tattó* | 232
- 3.2. Nauczyciel jako ten, który oswaja Obcych | 247
 - 3.2.1. Nauczyciel jako szaman | 249
 - 3.2.2. „Narzekanie” jako mowa rytualna | 264
- 3.3. Szkoła jako uczenie się *tattó* | 288
 - 3.3.1. Szkoła jako mimikra *tattó* | 289
 - 3.3.2. Nauka pisania jako budowanie osoby? | 308

ROZDZIAŁ 4. SZKOŁA JAKO BUDOWANIE WSPÓLNOTY | 329

- 4.1. Osoba i wspólnota u E'ñepá południowych | 329
 - 4.1.1. Osoba | 329
 - 4.1.2. Rozwój wspólnego ciała | 334
 - 4.1.3. Tożsamość osób i ich reprodukcja | 346
- 4.2. Szkoła jako budowanie wspólnego ciała | 351
 - 4.2.1. Szkoła jako sposób budowania *patán* | 352
 - 4.2.2. Szkoła jako święto | 365
- 4.3. Nauczyciel jako przywódca (*i'yan*) | 390
 - 4.3.1. Nauczyciel jako sposób budowania tożsamości osoby | 391
 - 4.3.2. Nauczyciel jako władca (*yaari*) szkoły | 403

ZAKOŃCZENIE | 433

LITERATURA | 447

SPIS DIAGRAMÓW | 480

SPIS FOTOGRAFII | 481

SPIS TABEL | 485

SPIS WYKRESÓW | 487